

végtelen föladvány: *a napnyugati varázsdobozban mint metaforában?* Jól tennénk talán, ha a tévéfilozófiában e pontra érve végre megálljt parancsolnánk megélenkül gondolatainknak. Tiszteletudóbban a varázsdobozról aligha szólhatunk, mint ha a leonardói elme produktumát véljük fölfedezni benne; azét a szellemét, amely a filozófia rejtvényeit elmés szerkezetekben képes csak fölvetni. Mert képzeljük csak el (nem lesz nehéz, jogos e játék), hogy maga Leonardo da Vinci találta volna föl a tévét. Hogy hát a tévé annak a leonardói intellektusnak a műve volna, amely túllépett Firenzén, messzemeszire; közelebb került a buddhizmushoz, mint Európából bárki más; de a *pi-kuan*, na persze, eszébe sem juthatott. Leonardo-Duchamp! Zavarba jött, és mást nem tehetett, föltalálta a varázsdobozt mint technikai enigmát. Csak nézd a tévét: „a szentek és a néptömegek lényege ugyanaz”. Blaszfémia-e a képernyőn nyüzsgő *rossz végtelent* a tízezer dolog iránti végtelen szeretettel egybeszóni? Ürességet az Ürrel, a *Híreket* és a *Panorámát* a Történetekkel — ha ugyan belemegyünk a whitehead-i distinkcióba, amely, mi tagadás: merev; gondoljunk csak a *dzsátakákra!* Oly mindegy, hogy mit gondolunk, a szentek egysége íme itt van, műszaki szinten föltéve a kérdés: peregnek a hírek, válogatott szörnyűségekkel. S feltörnek könnyeink. A világot mint varázslatot (*huan*) megidézõ varázsdoboz maga is megváltásra vár. „Mert azt, amit kérünk kell, amint kellene, nem tudjuk; de maga a Lélek esedezik miérettünk kimondhatatlan fohászzkodással, „Róm 8, 26.

KELÉNYI BÉLA

Töredékek

(E.-nek és Zs.-nek)

Amikor a bűcsúzás után *visszafordultam*, hirtelen levált, különvált tőlem a világ — a *Keletből* induló vonatok kattogása, a hangszórók zajhordaléka, a tömeg zsúfolt panorámája. Egyetlen lüktető kép, kommersz pokol előterébe kerültem, egy gigantikus film díszletei közé, melyek mindent és mindenkit próbáltak magukba szívni, sodorni. Mintha eleven képpé változott volna minden ebben a szörnyű csarnok-katedrálisban, bemozdult freskó az átláthatatlan, áthatolhatatlan színfalak előtt. Egyszerre zárt ki és húzott magába a mellettem sietők, szembejövők és várakozók közé ez a film, hiába siettem kifelé a mindig egy lépéssel előttem járó kép-futószalagról. És a szembejövők szemébe nézve láttam, hogy ők is magukon *kívülre*, a képeken túlra rekesztenek ki mindent, de hiába próbálnak távolodni ebből a százszor felmosva is mocskos keleti *indóházból*, ahonnan csak újabb és újabb tömegek *képe* ürül kifelé, valójában itt ragadtak bent, kezükben csomagokkal, füstölgő cigarettával, söröstüveggel süllyednek tovább egy tompa, elhülyült, mozdulatlan kép öröklétébe zártan.

Képekkel eltorlasztott világban élünk, egy felgyorsult utazás halmozódó hulladékai, díszletei között. A világ képpé vált, de nem a világot felfogó, tükröző képpé, hanem összefolyt, váratlan, új szimbiózisokat létrehozó, áttekinthetetlen és félelmetes képek önállósult karneváljává. Újabb képek és képzetek építgetik egymást, működik a történelem. Minden megvalósulhat. Csak az a *hely* nincs többé, amely elviselné a teremtés felelősségét. Csak a végletekig lealázott, széttroncsolt, csonkolt *helyek* vannak, a képekkel, képzetekkel telített, a helytelenségbe fásult, elvakult nyomorékokkal. Add meg nekünk Uram a mi mindennapi képhulladékunk!

A képkötés mindig határhelyzet. Az „ábrázoláson” keresztül közvetíti a néző számára készítőjének határátlépéseit. Még akkor is, amikor már kiszakadt egy zárt, az *egészet* belátó, az alkotást is közvetlen teremtésként felfogott *világból*. Amióta a „művész” anonimitásának megszűntével a stílusok léptékváltságain keresztül látatják egy megbomlott világ részleteit, töredékeit a társadalom kiképzett művészfunkcionáriusai. Minél kétségebeesettebben próbálja a jelen az állandóságot a kép idejébe illeszteni, annál távolabbra kerül, mivel műve (legjobb esetben) a pillanat totális megélése felé vezet. Mintha csak a folytonos múlt idő adná a kép személyes drámáját, a végső hiányeredményt, a mű és néző között kiegészülő befejezetlenség kölcsönhatását is. Mert nem ki, visszafelé sugároznak egy nem emberkéz teremtette világot, hanem esendőségükkel magukba húzzák és ott magukra hagyják kétségeikkel nézőjüket. Kandinszkij írja a „belső hang” kioltásával kapcsolatban: „Mindezt gondosan könyvbe foglalták, a művészek nevének és a képek címének feltüntetésével. Az emberek, kezükben e könyvekkel, képről képre járnak, lapozgatnak, olvassák a neveket. Aztán eltávoznak, szegényen vagy gazdagon, úgy, ahogy idejöttek, s máris elmertülnek a maguk világában, amelynek semmi köze nincs a művészethez. Miért jöttek ide?”

Miért jöttek ide? Az eltorzult tükörképek előtti nézők hiába próbálnának átjutni a határon, a kép *köztes* intervallumán. Mindenütt *látvány*, a kép mögötti ismeretlent, a *látbatatlant* takaró rétegek. Mintha képekkel próbálnánk kitörölni a rajtunk *kívül* eső, a keletkezés és elmúlás függősíthetetlen vég- és kezdetpontjait; a káosz ismeretlenségéből kiemelt, elkülönített, elzárt kozmosz rejtett büntudatát és szorongását: az azonosság-hiányt.

A világ itt az a hely, ahol minden és mindenki *más*. Máshol van, mással, másikkal egésztí ki magát, mindig valami más keletkezik. Ez a világ csak a *másvilág* függvényében teljes egész, itt lerombolták azt a helyet, ahol nincs különbség, ahol egybeesik a kép- és a leképezett. Itt és most nincs többé *másunk*, nem maradt más, csak a remény, hogy megtörténik a mirákulum, a csoda; hogy a világ képszövedéke, elfedettséggünk és elfeledettséggünk egy pillanatra felszakad és mielőtt újra összezárul, színről színre engedi láttatni magát.

Aki a csoda igénye nélkül *most* valamit megjelenít, az nem lehet áldozat, csak feláldozó. Gondolkodás nélkül feláldoz bárkit és bármit maga helyett. Vagy csak önmagát képes kiteríteni, lehetőleg minél esztétikusabban. És feltámadás nélkül, mert el sem távozott, saját maga által felkent, szépen dekorált sebeit mutogatja: jöjjetek és lássátok! És boldogan mosolyogva felkel és az egész kórus hálásan béget, mondván: köszönjük, hogy láthattunk Téged, Uram! És hálaltelt szívvel térnek aklukban nyugovóra.

Nincs többé *másunk*, csak a remény. Elfelejtteni minden képet és képzetet. Megérinteni egy hajszálat, egy követ. Semmi feltűnés! Meglátni az angyalt. Újra megérinteni valami, valaki *mást* és megérezni, ami ugyanaz mindenekben. Az évezredek hűvös, szélcsiszolta pillantását egy szemvillanás alatt. Nincs más reményünk, mint újra meglátni egymást, hogy ez a mi helyünk is, *mi* vagyunk itt és most, egymásban vagyunk csak helyünkön.

Vagy csak várakozás az indulásra, a búcsúzás képe, a *nézés* a félig lehúzott vonatablakon át, mert nem tudjuk kimondani azt a szót, amitől újra *ott* vagyunk, ott lehetünk.